

УДК 368.91

Смірнова Т.О.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри
Топій І.І.,
к.е.н., асистент кафедри
Талама З.З.,
кафедра фінансів
Національний університет «Львівська політехніка»

СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ РИНКУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. На сьогодні страхування життя є надзвичайно актуальним, адже дозволяє вирішити багато проблем. Насамперед, допомагає у випадку, коли людина тимчасово або назавжди втратила працездатність, коли виникають проблеми щодо здоров'я дітей, чи у випадку настання певних несприятливих подій у їх житті тощо. Більшість громадян неспроможні самостійно компенсувати такі неочікувані втрати, а залучення до послуг страхових компаній за порівняно невелику плату дозволяє розраховувати на швидку компенсацію втрат. Відповідно до зазначеного, страхуванню життя повинно відводитись особлива увага.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню особливостей функціонування ринку страхування життя присвячені праці таких вітчизняних вчених-економістів, як І.А. Бойко, О.М. Залетов, Я.П. Шумелда, С.С. Осадець, Н.М. Внукова, В.Д. Базилевич, М. В. Мних та інші.

Однак, незважаючи на велику зацікавленість науковців у вирішенні цієї проблеми, подальшого дослідження потребують чинники уповільненого розвитку ринку страхування життя.

Постановка завдання. Метою даної статті є аналіз сучасного стану ринку страхування життя в Україні та виявлення проблем, що уповільнюють його розвиток.

Виклад основного матеріалу дослідження. Страхування життя є одним з центральних видів страхування та має велике соціально-політичне значення. Страхування життя поєднує в собі можливість для громадян одержати страховий захист від існуючих ризиків та заощадити кошти [1].

Відповідно до Закону України «Про страхування» від 07.03.1996 р., під страхуванням життя розуміють вид особистого страхування, який передбачає обов'язок страховика здійснити страхову виплату згідно з договором страхування у разі смерті застрахованої особи, чи у разі дожиття застрахованої особи до закінчення строку дії договору страхування та (або) досягнення застрахованою особою визначеного договором віку [2].

Укладаючи договір страхування життя та вчасно виконуючи покладені на нього обов'язки, страхувальник має впевненість у збереженості сплачених у період дії договору страхування внесків і у здійсненні страховиком виплати страхової суми йому або іншій особі. Зокрема, інтерес страхувальника полягає не лише в страхуванні ризиків, а й в отриманні додаткового доходу від інвестування накопичених коштів.

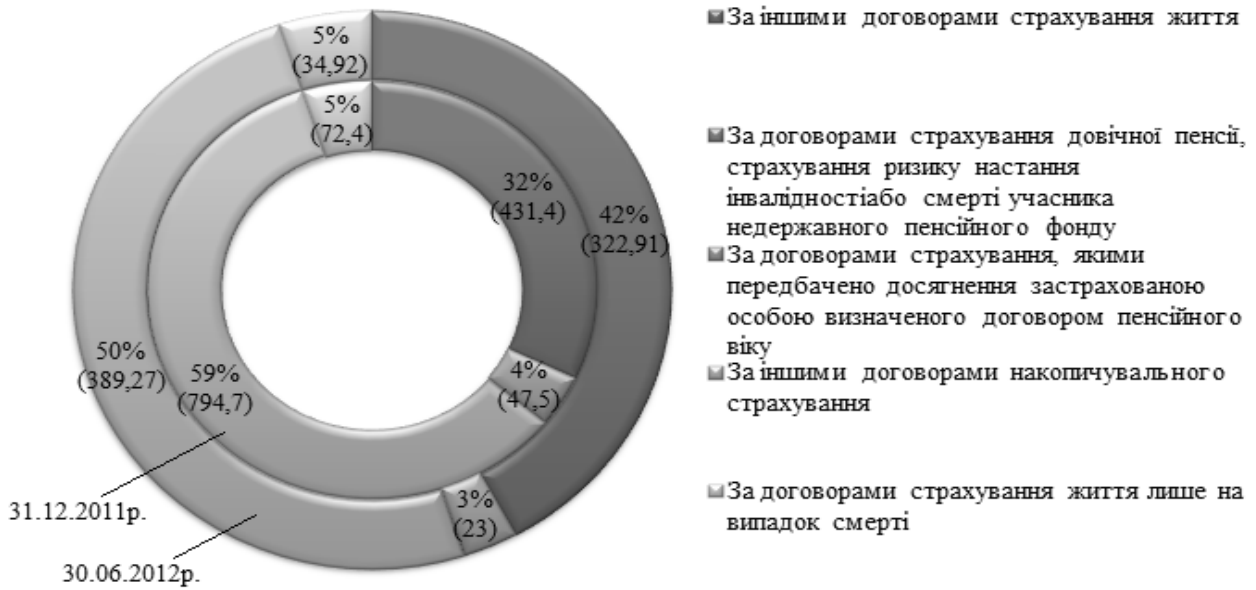
Аналізуючи стан розвитку ринку страхування життя в Україні, можна побачити зростання загального обсягу страхових премій, зростання капіталізації та платоспроможності страхових компаній, підвищення рівня прозорості страхових компаній, збільшення обсягу страхових виплат, що безперечно є позитивною тенденцією.

Необхідно відмітити, що за останні декілька років кількість страхових компаній майже не змінилася. Так, станом на 30.06.2012 р. їх кількість становила 443, що на 1 страхову компанію більше ніж у 2011 р. та на 13 менше, ніж у 2010 р. Компаній зі страхування життя налічувалося – 63 і за аналізований період їх кількість зменшилася на 4 компанії (2011р. – 64 СК «life», 2010 р. – 67СК «life»). Чисельність страхових компаній, що здійснювали види страхування інші, ніж страхування життя за аналізований період зменшилась на 9 і становила 380 страхових компаній [3].

У першому півріччі 2012 року валові надходження страхових платежів, що надійшли від фізичних осіб становили 693,1 млн. грн., валові надходження страхових платежів, що надійшли від юридичних осіб становили 77,3 млн. грн. Як бачимо, надходження від фізичних осіб перевищили надходження від юридичних осіб практично у 9 разів.

У першому півріччі 2012 року на 17,8% збільшилася і кількість застрахованих фізичних осіб. Так, станом на 30.06.2012 р. кількість застрахованих фізичних осіб склала 3680361 [3].

Структура валових страхових премій та виплат із страхування життя за 2011 рік та I півріччя 2012 року зображено на рисунках 1 та 2.

Рис. 1. Графічна інтерпретація структури валових страхових премій зі страхування життя за 2011 рік та I півріччя 2012 року (млн. грн.)

Джерело: [3]

Станом на кінець 2012 року у структурі валових страхових премій зі страхування життя склалися наступні тенденції: найбільша сума спостерігалася за іншими договорами накопичувального страхування – 389,27 млн. грн., а найнижча – за договорами страхування довічної пенсії, страхування ризику настання інвалідності або смерті учасника недержавного пенсійного фонду – 0,33 млн. грн.

Рис. 2. Графічна інтерпретація структури валових страхових виплат зі страхування життя за 2011 рік та I півріччя 2012 року (млн. грн.)

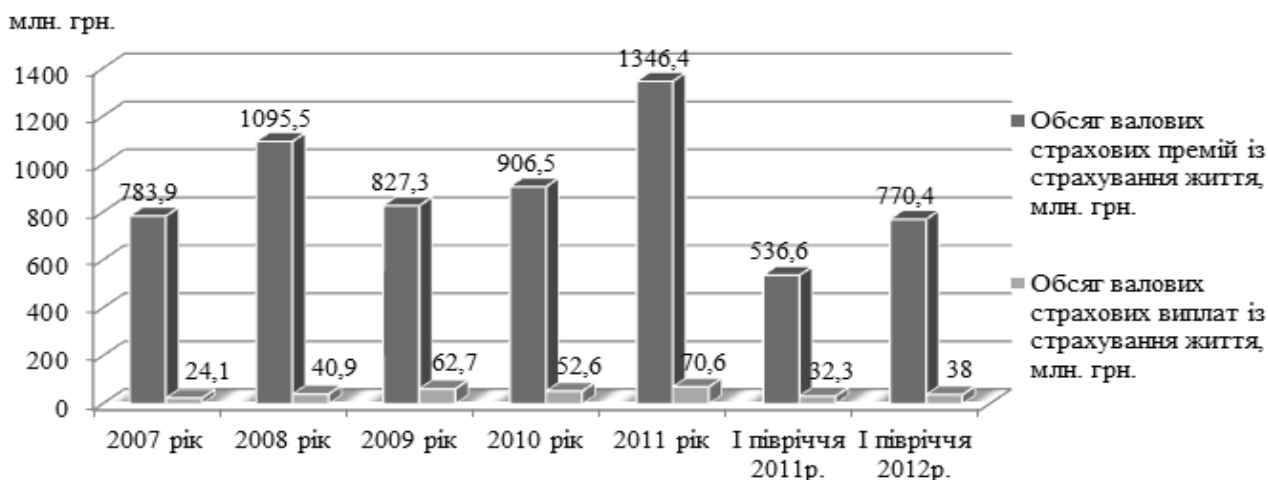
Джерело: [3]

У свою чергу, станом на 30.06.12 р. валові страхові виплати зі страхування життя за договорами страхування, якими передбачено досягнення застрахованою особою визначеного договором пенсійного віку становили – 18,46 млн. грн.; за договорами страхування життя лише на випадок смерті – 7,39 млн. грн.; за договорами страхування довічної пенсії, страхування ризику настання інвалідності або смерті учасника недержавного пенсійного фонду – 6,69 млн. грн.; за іншими договорами накопичувального страхування – 2,11 млн. грн.

Отже, спостерігається позитивна тенденція розвитку ринку страхування життя. Про це свідчить зростання валових страхових премій у I півріччі 2012 року на 233,8 млн. грн. та незначне зростання валових страхових виплат (5,7 млн. грн. у порівнянні з відповідним періодом 2011 року).

Розмір валових страхових виплат за перше півріччя 2012 року становив 2599,6 млн. грн. Частка виплат зі страхування життя становила 38,0 млн. грн. або 1,5% від їх загальної суми. У порівнянні з відповідним періодом 2011 року, вона збільшилась на 17,6% [3].

Обсяги надходжень валових страхових платежів та валових страхових виплат за період 2007-2012 рр. зображено на рис.3.

Рис. 3. Графічна інтерпретація динаміки страхових премій та страхових виплат із страхування життя за період 2007-2012 рр.

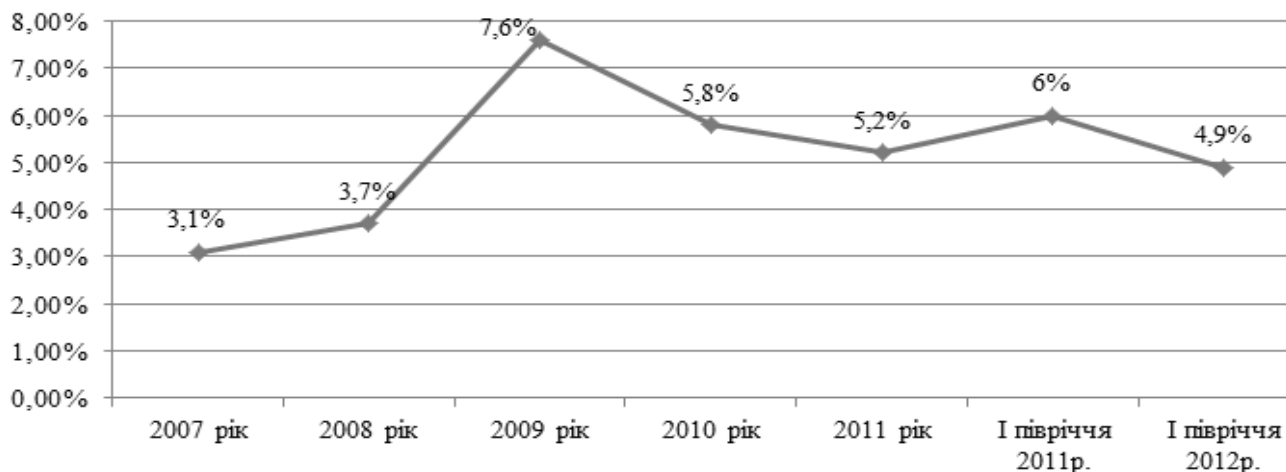
Джерело: [3]

Якщо розглянути суму валових страхових премій, отриманих страховиками при страхуванні життя за I півріччя 2012 року, то вона становила близько 770,4 млн. грн., що на 43,57% більше ніж за I півріччя 2011р. – 536,6 млн. грн., або на 42,78% менше по відношенню до 2011року (1346,4млн.грн.).

З наведеного рисунка 3 видно, що найвищий обсяг валових страхових премій був у 2011 році – 1346,4 млн. грн., а найнижчий – у 2012 році (770,4 млн. грн.).

Щодо суми валових страхових виплат, отриманих страховиками при страхуванні життя за I півріччя 2012 року, то вона становила 38 млн. грн., що на 17,65% більше ніж за аналогічний період 2011 року. Найвищий обсяг страхових виплат спостерігався у 2011році у сумі 70,6 млн. грн., а найнижчий у 2007 році – 24,1 млн. грн., в 2011році – 32,3млн. грн. та в 2012 році – 38млн. грн.

Детальніше рівень страхових виплат за 2007-2012 рр. наведено на рис. 4.

Рис.4. Графічна інтерпретація динаміки зміни рівня страхових виплат за період 2007-2012 рр.

Джерело: [3]

З рисунка 4 видно, що за 6 років рівень страхових виплат зріс, зокрема протягом 2007-2009 рр. на 4,5%. З 2009 року починається зниження рівня страхових виплат: в 2010 році на 1,8%; у 2011 році на 0,6%. Станом на 30.06.2012 року рівень страхових виплат становив 4,9%, що на 1,1% менше, ніж за аналогічний період 2011 року.

Сучасний ринок страхування життя розвивається, та все ж існує безліч проблем, які потребують нагального вирішення. Першочергові внутрішні та зовнішні проблеми, що перешкоджають розвитку ринку страхування життя в Україні згруповані у табл. 1.

Таблиця 1

Зовнішні та внутрішні проблеми розвитку ринку страхування життя в Україні

Зовнішні проблеми	Внутрішні проблеми
Недосконала нормативно-правова база	Вузький, порівняно з розвинутими країнами, асортимент послуг, що надаються клієнтам.
Низький попит фізичних і юридичних осіб на страхові послуги зі страхування життя.	
Відсутність надійних інвестиційних програм, а також реальних фінансових механізмів для довгострокового розміщення страхових резервів.	Низький рівень диверсифікації послуг.
Недостатня ефективність стратегічного менеджменту страхових компаній.	Незадовільний стан обслуговування населення.
Значна інформаційна закритість діяльності страхових компаній.	Низька технологічність здійснення страхових операцій.
Недосконалі фінансова звітність і методи опрацювання інформаційних даних.	Недостатня ефективність систем управління ризиками та внутрішнього контролю.
	Недосконалість системи інформаційно-аналітичного забезпечення страхової діяльності.

Джерело: [4-8]

Незважаючи на зазначені вище проблеми, вітчизняні експерти вважають, що потенціал розвитку українського ринку страхування життя дуже великий, насамперед, унаслідок новизни цієї послуги на фінансовому ринку. На їхню думку, основною проблемою є те, що національні страхові компанії займаються страхуванням життя 10-15 років і тому ще не нагромадили капіталу [4].

Західні експерти також позитивно оцінюють перспективи розвитку вітчизняного страхового ринку, вважаючи, що український ринок страхування життя – один з найпривабливіших в Європі, оскільки має великий потенціал розвитку [5].

Висновки з даного дослідження. Розвитку українського ринку страхування життя, насамперед, має сприяти держава шляхом проведення низки першочергових заходів з популяризації страхування життя, серед яких такі:

- вдосконалення методики формування резервів зі страхування життя;
- запровадження податкових пільг для страховиків, що пропонують програми пенсійного страхування, тобто вони повинні бути в таких же умовах, як і Державний Пенсійний Фонд;
- запровадити податкові пільги для юридичних осіб, котрі укладають договори страхування життя своїх працівників;
- запровадити умови, які б дозволили страховикам пропонувати привабливі програми нагромадження капіталу і були б доступні більш широкому загалу.

Окрім цього, державі слід приділити більше уваги процесам розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення.

Перспективним напрямом подальших досліджень стане розробка рекомендацій, спрямованих на розвиток страхування життя для конкретних вітчизняних страховиків.

Література

1. Ярошенко С.Л. Проблеми становлення та розвитку страхового ринку життя в Україні: Економічні проблеми розвитку галузей та видів економічної діяльності / С.Л. Ярошенко, Л.В. Куделя / Формування ринкових відносин в Україні. – № 4. – 2012. – (83). – С. 86-93.
2. «Про страхування» (зі змінами і доповненнями) Закон України N 5459-VI (5459-17) від 16.10.2012р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5459-17>
3. Козоріг Г.Г. Проблеми розвитку страхового ринку в Україні / Г.Г. Козоріг // Регіональна економіка. – 2011. – № 2. – С. 182-191.
4. Мних М.В. Страхові компанії, їх роль та значення в системі ефективного забезпечення страхової діяльності / М.В. Мних // Економіка та держава. – 2007. – № 4. – С. 22-23.
5. Шумелда Я. Організаційні схеми та економічні механізми страхування життя / Я. Шумелда // Страхова справа. – 2010. – № 3. – С. 52-61.
6. Адамович В.В. Реформування галузі страхування життя в Україні: вимога часу, потреба суспільства, завдання влади / В.В. Адамович / Страхова справа. – 2010. – № 3(7). – С. 12-16.
7. Кисельова О.М. Економічні проблеми розвитку галузей та видів економічної діяльності / О.М. Кисельова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – № 4 (69). – С. 76-81.
8. Плиса В. Організаційно-економічний механізм функціонування загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття / В. Плиса // Вісник Львівського університету. – Серія економічна. – 2004. – №5(11). – С. 688-704.